

УДК 304 (075.8)

DOI 10.35433/ISSN2410-3748-2026-1(38)-23

Кравченко Мілена

д. держ. упр., професор, професор кафедри публічного управління,
адміністрування та соціальної роботи
Національний університет охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика
<https://orcid.org/0000-0003-4559-3033>

ОЦІНКА СТАНУ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА У ЗАРУБІЖНИХ І ВІТЧИЗНЯНИХ НАУКОВИХ ПРАЦЯХ

У статті здійснено оцінку стану дослідження проблеми екологічного соціального підприємництва у зарубіжних і вітчизняних наукових працях. Окреслено особливості прогресу щодо явища соціального підприємництва. Підтверджено значний інтерес у світі щодо різних аспектів створення, функціонування та розвитку соціального підприємництва. Визначено переваги соціального підприємництва.

Доведено, що екологічне соціальне підприємництво є важливою складовою соціального підприємництва та уособлює в собі прогресивні інноваційні рішення щодо екологічного управління та досягнення соціальної безпеки через одночасний економічний, екологічний і соціальний ефекти.

Проаналізовані дослідження засвідчили, що соціальне та екологічне підприємництво є єдиною інтегрованою системою. Розкрито основні напрями екологічного соціального підприємництва.

Акцентовано на системних бар'єрах для функціонування та масштабування соціального підприємництва. Для України розвиток екологічного соціального підприємництва потребує вирішення питання формування та розвитку сприятливого інституційного середовища та правового регулювання, доступу до ресурсів і державної підтримки; створення соціально-орієнтованих бізнес-стратегій, підтримки та розвитку інклюзивного і "зеленого" бізнесу; використання інноваційних цифрових технологій; посилення екосистемного підходу через здійснення екологічного управління відходами руйнувань, відновлення екосистем, розвиток локальних екологічних ініціатив тощо.

Запропоновано узагальнений досвід позитивних практик та кейсів екологічного соціального підприємництва, що мають як стратегічне значення, так і демонструють механізми та інструменти ефективного вирішення поточних проблем, актуальних для України.

Дослідження містить наукову і практичну цінність - систематизовано вплив і переваги соціального підприємництва для відновлення та сталого розвитку України, що прокладає шлях інтеграції наукових знань для імплементації релевантного досвіду та подальшого поглибленого вивчення цього важливого питання.

Перспективами наукових розвідок вбачаються дослідження конкретних правових, інституційних, фінансово-економічних, інформаційних та інших механізмів та інструментів, які б утверджували в Україні екологічне соціальне підприємництво та сприяли його розвитку.

Ключові слова: Соціальне підприємництво, екологічне соціальне підприємництво, екосистемний підхід, екосистема соціального підприємництва, соціальна стійкість суспільства, екологічна стійкість, сталий розвиток, екологічне управління, публічне управління, соціальна політика, соціальний захист, підтримка, розвиток соціальної сфери,

подолання бідності, підвищення життєвого рівня населення, державна політика, механізм, публічна політика, аналіз публічної політики, демократичне врядування, концептуальні та методологічні засади.

ASSESSMENT OF THE STATE OF RESEARCH ON THE ISSUE OF ENVIRONMENTAL SOCIAL ENTREPRENEURSHIP IN FOREIGN AND DOMESTIC SCHOLARLY WORKS

The article assesses the current state of research on the issue of environmental social entrepreneurship in both foreign and domestic scholarly literature. The study outlines the distinctive features of the development of the phenomenon of social entrepreneurship and confirms the significant global interest in various aspects of the establishment, functioning, and advancement of social enterprises. The advantages of social entrepreneurship are identified and substantiated.

It is demonstrated that environmental social entrepreneurship constitutes an important component of social entrepreneurship and embodies progressive innovative solutions for environmental governance and the achievement of social security through simultaneous economic, environmental, and social impacts.

The analyzed studies indicate that social and environmental entrepreneurship form a unified integrated system. The main directions of environmental social entrepreneurship are characterized.

Special attention is paid to systemic barriers hindering the functioning and scaling of social entrepreneurship. In Ukraine, the development of environmental social entrepreneurship requires addressing issues related to the formation and advancement of a favorable institutional environment and legal regulation, access to resources and state support, the creation of socially oriented business strategies, support for and development of inclusive and “green” businesses, the application of innovative digital technologies, and the strengthening of the ecosystem approach through environmental management of war-related destruction waste, ecosystem restoration, and the promotion of local environmental initiatives.

The article presents a generalized overview of positive practices and case studies of environmental social entrepreneurship that are of strategic importance and demonstrate mechanisms and instruments for effectively addressing current challenges relevant to Ukraine.

The research possesses both scientific and practical value, as it systematizes the impact and advantages of social entrepreneurship for the recovery and sustainable development of Ukraine, thereby paving the way for the integration of scientific knowledge aimed at implementing relevant experience and fostering further in-depth study of this important issue.

Prospects for further research are associated with the study of specific legal, institutional, financial-economic, informational, and other mechanisms and instruments capable of establishing and promoting the development of environmental social entrepreneurship in Ukraine.

Keywords: *Social entrepreneurship, environmental social entrepreneurship, ecosystem approach, social entrepreneurship ecosystem, social resilience of society, environmental sustainability, sustainable development, environmental governance, public administration, social policy, social protection, support, development of the social sphere, poverty alleviation, improvement of the population’s living standards, public policy, mechanism, public governance, public policy analysis, democratic governance, conceptual and methodological foundations.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Соціальне підприємництво – це діяльність, яка знаходиться на перетині бізнесу та

суспільно корисної роботи, де соціальна місія підприємця превалює над прибутком і виступає драйвером соціальних змін. Соціальне підприємництво поєднує у собі економічну та соціальну цінність для суспільства - вирішує проблеми нерівності та обмеженого доступу до освіти, охорони здоров'я, зайнятості та зменшує соціально-економічну ізоляцію вразливих груп, що сприяє зниженню рівня бідності, розвитку місцевих громад, активізації громадської участі, волонтерства, благодійності, зростанню локальних економік задля досягнення суспільного блага.

Таким чином, соціальне підприємництво сприяє досягненню сталого розвитку, реалізуючи на практиці принципи демократичного врядування, утвердження права в державному управлінні, людиноцентризму публічної політики, соціальної інклюзії та безбар'єрності, поєднуючи сучасний підприємницький підхід і соціальну місію.

Соціальне підприємництво дедалі частіше інтегрує екологічний компонент і розглядається як інструмент досягнення Цілей сталого розвитку, зокрема: відповідального споживання (ціль №12), боротьби зі зміною клімату (№13), захисту екосистем (№15). Екологічне соціальне підприємництво є важливою складовою соціального підприємництва та уособлює в собі прогресивні інноваційні рішення щодо екологічного управління та досягнення соціальної безпеки через одночасний економічний, екологічний і соціальний ефекти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Віддаючи належне численним зарубіжним і вітчизняним науковим дослідженням, звертаємо увагу, що війна в Україні актуалізувала окремий запит на практико орієнтовані розвідки, які містять екосистемний підхід, приклади швидких та ефективних управлінських рішень, мінімальні ресурси для їх виконання. Саме прогресивні бізнес-підходи та управлінські механізми сприятимуть формуванню соціальної стійкості суспільства та посиленню соціального захисту осіб з інвалідністю, ветеранів, внутрішньо переміщених осіб та інших соціально вразливих і

маргінальних верств населення (довготривалих безробітних або безробітних старшого віку, жертв торгівлі людьми, представників етнічних меншин, безхатьків, осіб з різного роду залежностями та інших).

Враховуючи складну безпекову та екологічну ситуацію в Україні, потребу у відновленні деокупованих та розмінуванні сільських територій, а також обмежених ресурсів, особливо цінним є розгляд та адаптація релевантного міжнародного досвіду управлінської діяльності та конкретних успішних кейсів екологічного соціального підприємництва.

Отже, поточна ситуація в Україні та аналіз наукових праць виявляє, що проблематика екологічного соціального підприємництва недостатньо розроблена у вітчизняному науково-дослідному просторі, але має значний потенціал розвитку. Такий стан детермінує науково-практичну значущість даного дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою є аналіз стану дослідження проблеми екологічного соціального підприємництва у зарубіжних і вітчизняних наукових працях для формування системного підходу у вирішенні соціальних та екологічних проблем українського суспільства, підвищення соціальної відповідальності бізнесу та сприяння сталому інклюзивному розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Теоретичне осмислення проблеми ґрунтується на синтезі наукових теорій і концепцій, які стосуються публічного управління, економіки, права, екології, соціології, соціальної політики, соціального захисту та соціальної роботи. Концепція соціального підприємництва базується на підході “Profit-People-Planet” (Прибуток-люди-планета), що дозволяє одночасно вирішувати економічні, соціальні та екологічні завдання.

Для реалізації мети використані такі методи дослідження як теоретичні узагальнення, бібліометричний аналіз, ретроспективний аналіз, компаративний аналіз, системний аналіз, моделювання.

Варто зазначити, що в цьому аналізі не враховувалися монографії, матеріали науково-практичних конференцій, урядові документи та звіти по зазначеній тематиці.

Оцінка стану дослідження проблеми екологічного соціального підприємництва у зарубіжних та вітчизняних наукових працях неможлива без аналізу публікацій щодо сутності та розвитку соціального підприємництва загалом. Значний масив здійснених наукових розвідок зарубіжних і вітчизняних авторів [1-3] дозволяє окреслити наступні особливості прогресу щодо явища соціального підприємництва.

По-перше, в 21 столітті відбувся активний розвиток досліджень у сфері соціального підприємництва в багатьох країнах світу, спостерігається експоненціальне зростання кількості статей, що вивчають вплив підприємництва на суспільство та навколишнє середовище. Різке зростання інтересу відбулося після прийняття ООН Цілей сталого розвитку в 2015 році, що позначилося на формуванні глобальних наукових мереж та інтеграції бізнесу, екології та соціальної відповідальності. Зокрема, розкрита сутність соціального підприємництва, історія його виникнення, функціонування та масштабування, ключові критерії та практичні аспекти соціального підприємництва, а також здійснено аналіз сучасного стану, особливостей та проблем становлення соціального підприємництва в різних країнах на всіх континентах [4-7].

По-друге, сформовано та поглиблено розуміння сутності та змісту соціального підприємництва як бізнес-моделі з певними ознаками [8-9], акцентується увага на ролі бізнесу у вирішенні соціально-економічних проблем, таких як зниження рівня бідності та безробіття, зменшення нерівності через створення робочих місць для соціально вразливої робочої сили. У наукових працях доводиться, що соціальне підприємництво поєднує прибуток і соціальну місію та виступає дієвою формою соціальної відповідальності бізнесу.

По-третє, відбулося утвердження соціального підприємництва як своєрідного інституційного середовища та явища, яке здійснює позитивний вплив на суспільство. Встановлено безпосередній зв'язок із сталим розвитком і соціальними інноваціями, що корелюється з сучасним виміром глобальних та національних Цілей сталого розвитку, а також показано пряму кореляцію між соціальним підприємництвом і соціальними інноваціями [10-11].

По-четверте, зафіксовано міждисциплінарність досліджень у сферах публічного управління, економіки, права, соціології, соціальної політики, соціальної роботи, соціального захисту. Розвиваються такі тематичні кластери як екосистема, інновації, соціальний вплив, соціальна інклюзія, інклюзивна зайнятість, соціальне підприємництво для суспільного впливу, підприємництво для сталого розвитку, жіноче підприємництво для інституційних змін, підприємництво для інклюзивного регіонального розвитку, акцентуючи увагу на соціальному підприємстві як створенні вимірювальної економічної, екологічної та соціальної цінності сучасного суспільства.

Зокрема, кластер “соціальне підприємництво для суспільного впливу” підкреслює роль соціального підприємництва для соціально-економічного розвитку сільських районів у формі покращення та добробуту місцевих громад (Colovic and Schruoffenegger 2021), розвитку підприємництва та індустріалізації сіл (Koyana and Mason 2017), інклюзивності ринку (Ault 2016) та підвищення рівня зайнятості (Maxwell et al. 2019) [7].

По-п'яте, розкрито міжнародні аспекти концепції соціального підприємництва, здійснюється компаративний аналіз різних моделей соціального підприємництва у світі та можливості застосування релевантного міжнародного досвіду для України [12]. Виокремлюються декілька моделей соціального підприємництва – європейська; американська; модель країн, що розвиваються; глобальні освітні та молодіжні моделі. Міжнародний досвід засвідчив про широкий спектр можливостей щодо його застосування для України: Європа – інституції, відповідне законодавство і публічна політика;

США – масштаб й інновації; Глобальний Південь – вирішення базових проблем; посилення ролі та впливу університетів у реалізації соціальної місії – через суспільне служіння та залучення й координацію молоді.

По-шосте, виокремився масив наукових досліджень, які заглиблюються у вплив соціального підприємництва на суспільство після COVID-19. Доведено, що інтелектуальний капітал та здатність підприємців брати на себе ризики, коли вони поєднуються з технологічними можливостями, можуть позитивно вплинути на соціальне підприємництво, що, у свою чергу, може покращити його соціальний вплив у постпандемічну епоху (Chatterjee et al. 2023). Аналогічно, інше дослідження (Nakpodia et al. 2023) [7] демонструє, як соціальні підприємці використовували цифрові технології для зміцнення своєї стійкості після пандемії COVID-19, що призвело до ефективнішого реагування на соціальні виклики та заповнення інституційних та урядових прогалів.

По-сьоме, можна виділити особливий кластер переважно вітчизняних досліджень, що стосуються аналізу проблем функціонування та розвитку соціальних підприємств в умовах війни [13], а також повоєнної відбудови України через державну системну підтримку і масштабування соціального підприємництва, яке може стати дієвим інструментом відновлення національної економіки, інтеграції та реінтеграції соціально вразливих верств населення, зміцнення та резильєнтності громад і суспільства загалом.

Окремий напрямок наукових розвідок соціального підприємництва стосується екологічних аспектів (“green social entrepreneurship”). Цей повноцінний напрямок поєднує бізнес, соціальну місію та екологічну відповідальність. Таким чином, екологічне соціальне підприємництво створює подвійний ефект: екологічний (зменшення відходів, скорочення викидів, збереження природних ресурсів тощо) та соціальний (створення робочих місць, розширення прав і можливостей, залучення вразливих соціально-демографічних груп, екологічна освіта громадян тощо). Можна сказати, що

поєднання соціального та екологічного ефекту стає новим стандартом підприємництва.

До основних напрямів екологічного соціального підприємництва відносять:

1. Переробка та управління відходами - соціальні підприємства збирають і переробляють пластик, текстиль, скло, створюють продукти з вторинної сировини (Recast Plastic – український бренд, який спеціалізується на створенні меблів та предметів інтер'єру з переробленого пластику, що зменшує забруднення та сприяє розвитку циркулярної економіки).

2. Стале виробництво – використання екологічних матеріалів, зменшення вуглецевого сліду, етичне виробництво (ZELENEW – зелене соціальне підприємство України, що переробляє використаний пластик у нові речі, тим самим сприяючи формуванню культури відповідального споживання).

3. Еко-сільське господарство – органічне виробництво, локальні фермерські ініціативи, короткі ланцюги постачання. Поєднує у собі екологію, розвиток громад і продовольчу безпеку.

4. Відновлювана енергетика – сонячні панелі, енергоефективні рішення, енергетичні кооперативи. Особливо актуально для громад та післявоєнної відбудови України.

5. Повторне використання матеріалів, зменшення текстильних відходів – вирішує проблему текстильного перевиробництва та сприяє ефективному використанню ресурсів.

Для України варті уваги наступні дослідження, які показують переваги та позитивні практики екологічного соціального підприємництва, що мають як стратегічне значення, так і демонструють ефективне вирішення поточних проблем:

✓ соціальні підприємства впроваджують сталі практики у сферах переробки відходів, відновлюваної енергетики та відповідального споживання, створюючи інноваційні рішення для глобальних і локальних викликів;

- ✓ в Євросоюзі популярні соціальні підприємства, що вирішують екологічні проблеми, які стосуються відповідального споживання, боротьби зі зміною клімату, захисту екосистем тощо;
- ✓ наголошується на важливості впровадження в Україні європейських екологічних стандартів;
- ✓ заслуговує на увагу міжнародне співробітництво у сфері екологічного соціального підприємництва, стандартизація та обмін технологіями (Данія, Канада, Німеччина, Швеція);
- ✓ вражаючим є досвід Великої Британії щодо створення ефективної екосистеми державної підтримки, яка включає: фінансово-економічну складову (регуляторні механізми, інструменти державних закупівель, фінансування, орієнтовані на розвиток інфраструктури ринку соціального інвестування); освітні програми; грантові організації; мережі та лобіювання, що послідовно та всеохоплююче сприяє вирішенню соціальних проблем на місцевому та національному рівнях. Нині у Великій Британії функціонує більше 130 тисяч соціальних підприємств, які генерують £78 мільярдів щорічно в національну економіку, що еквівалентно 3,4% ВВП країни [14];
- ✓ соціальні підприємства стають драйвером “зеленої відбудови” та інструментом розвитку громад;
- ✓ відбувається підтримка фермерів через іригаційні рішення, що сприяє не тільки підвищенню доходів, а й продовольчої безпеки загалом;
- ✓ доводиться перспективність започаткування та розвитку ветеранських програм у сфері агробізнесу;
- ✓ пропонуються практичні кейси соціально-екологічного підприємництва у сфері поводження з відходами;
- ✓ стихійні лиха мінімізуються саме через екологічне соціальне підприємництво, відбувається посилення вектору екологічного управління та формування екологічної стійкості країни [15];

- ✓ демонструється, як ініціативи, що народилися як громадські організації, стають успішними соціальними мікропідприємствами, керованими бажанням вирішувати соціально-екологічні проблеми у своїх районах;
- ✓ масштабується соціальна відповідальність бізнесу, створюється стабільний попит на інноваційні соціальні рішення;
- ✓ екологічне соціальне підприємництво перетворюється в сучасну бізнес-модель вирішення екологічних та соціальних проблем суспільства (управління відходами руйнувань, відновлення екосистем, енергоефективність, локальні екологічні ініціативи тощо);
- ✓ демонструється сильна роль приватних інвесторів і венчурного капіталу для екологічного соціального підприємництва та робиться акцент на відповідних інноваціях і технологіях (США, Ізраїль);
- ✓ постпандемійний розвиток показав, що ключовими драйверами є цифровізація, інноваційні бізнес-моделі та міжсекторальна співпраця;
- ✓ заслуговує на увагу організація процесу підвищення обізнаності та освіченості щодо екологічного соціального підприємництва серед громадян та здійснення прозорих комунікацій по зменшенню впливу на навколишнє природне та соціальне середовище [1, 2, 7, 10, 14-16].

Отже, сучасні дослідження підтверджують, що екологічне соціальне підприємництво поєднує інновації, соціальний вплив та екологічну відповідальність та може стати дієвою рушійною силою для вирішення соціальних та екологічних проблем України. Орієнтирами розвитку є відновлювальна енергетика, переробка відходів, органічне сільське господарство, чисті технології. Важливими залишаються ціннісна та освітня складові екологічного соціального підприємництва.

Водночас дослідники звертають увагу на низку системних бар'єрів для функціонування та масштабування соціального підприємництва. У багатьох країнах відсутні чіткі механізми ідентифікації та підтримки соціальних підприємств, що стримує поширення їхнього впливу. Все це свідчить про

складність масштабування соціальних підприємств та їхню залежність від багатьох видів ресурсів [17-18].

Аналіз публічної політики дозволив визначити ключові проблеми для України:

- відсутність спеціалізованого законодавства (нині немає окремого закону щодо соціального підприємництва);
- обмеженість механізмів та інструментів державної підтримки;
- незначний доступ до фінансування та податкових стимулів, при цьому від соціальних підприємств очікується вищий рівень прозорості та підзвітності порівняно зі звичайним бізнесом;
- відсутність ефективної системи стандартизації та сертифікації в галузі екології;
- слабкість і фрагментарність інституційної підтримки;
- відсутність єдиного координуючого органу та низька міжвідомча взаємодія на всіх управлінських рівнях;
- розрізнена система моніторингу та оцінювання політики;
- низька екологічна свідомість громадян.

Іншими словами, в українському контексті екологічне соціальне підприємництво потребує вирішення питання формування та розвитку сприятливого інституційного середовища та правового регулювання, доступу до ресурсів і державної підтримки: залучення інвестицій, грантів і пільгових кредитів для соціальних стартапів; створення соціально-орієнтованих бізнес-стратегій, підтримки та розвитку інклюзивного і “зеленого” бізнесу, ветеранських ініціатив у громадах та партнерства з громадськими організаціями; використання інноваційних цифрових технологій; посилення екосистемного підходу через здійснення екологічного управління відходами руйнувань, відновлення екосистем, розвиток локальних екологічних ініціатив тощо.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Здійснено оцінку стану дослідження проблеми екологічного соціального підприємництва у зарубіжних і вітчизняних наукових працях. Окреслено особливості прогресу щодо явища соціального підприємництва. Підтверджено значний інтерес у світі щодо різних аспектів створення, функціонування та розвитку соціального підприємництва, який набув особливої актуальності після 2015 року, коли соціальне підприємництво стало частиною Цілей сталого розвитку, до яких доєдналася абсолютна більшість країн.

Перевагами соціального підприємництва визначено: інтеграцію підприємницьких підходів з соціальною місією, солідарність і права людини, соціальна інтеграція та підтримка, інклюзивна зайнятість “проблемної” робочої сили, розвиток соціальної сфери, подолання бідності, підвищення життєвого рівня населення, а також збалансоване використання ресурсів, охорона навколишнього середовища, згуртованість громади та гібридні рішення спільного управління.

Доведено, що екологічне соціальне підприємництво є важливою складовою соціального підприємництва та уособлює в собі прогресивні інноваційні рішення щодо екологічного управління та досягнення соціальної безпеки через одночасний економічний, екологічний і соціальний ефекти.

Проаналізовані дослідження засвідчили, що соціальне та екологічне підприємництво є єдиною інтегрованою системою. Розкрито основні напрями екологічного соціального підприємництва. Орієнтирами розвитку для України можуть бути відновлювальна енергетика, переробка відходів, органічне сільське господарство, чисті технології. Важливими залишаються ціннісна та освітня складові екологічного соціального підприємництва. У нових публікаціях за 2025–2026 роки визначено, що ключовими драйверами є цифровізація, інноваційні бізнес-моделі та міжсекторальна співпраця.

Акцентовано на системних бар'єрах державної політики для функціонування та масштабування соціального підприємництва. Для України

розвиток екологічного соціального підприємництва потребує вирішення питання формування та розвитку сприятливого інституційного середовища та правового регулювання, доступу до ресурсів і державної підтримки; створення соціально-орієнтованих бізнес-стратегій, підтримки та розвитку інклюзивного і “зеленого” бізнесу; використання інноваційних цифрових технологій; посилення екосистемного підходу через здійснення екологічного управління відходами руйнувань, відновлення екосистем, розвиток локальних екологічних ініціатив тощо.

Тобто український контекст екологічного соціального підприємництва спрямований у фокус вирішення нагальних проблем, пов’язаних з війною - реабілітація та інтеграція у суспільство ветеранів війни, осіб з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб, вирішення питань їхнього працевлаштування; відновлення територій та розбудова стійких громад на деокупованих територіях. Таким чином, дослідження підкреслює важливість підтримки та сприяння соціальному підприємству як ключовому інструменту соціальної інклюзії, життєстійкості, прогресивних управлінських та екологічних рішень.

Запропоновано узагальнений досвід позитивних практик та кейсів екологічного соціального підприємництва, що мають як стратегічне значення, так і демонструють механізми та інструменти ефективного вирішення поточних проблем, актуальних для України.

Дослідження містить наукову і практичну цінність – визначено концептуальні та методологічні засади, здійснено аналіз публічної політики, систематизовано вплив і переваги соціального підприємництва для відновлення та сталого розвитку України, що прокладає шлях інтеграції наукових знань для імплементації релевантного досвіду та подальшого поглибленого вивчення цього важливого питання.

Перспективами наукових розвідок можуть бути дослідження конкретних правових, інституційних, фінансово-економічних, інформаційних та інших

механізмів та інструментів, які б утверджували в Україні екологічне соціальне підприємництво та сприяли б його розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Gupta, P., Chauhan, S., Paul, J. and Jaiswal, M.P., 2020. Social entrepreneurship research: A review and future research agenda. *Journal of Business Research*, 113, pp.209–229.
2. Trabskaia, I., Gorgadze, A., Raudsaar, M. and Муурґыләinen, H., 2023. A bibliometric analysis of social entrepreneurship and entrepreneurial ecosystems. *Administrative Sciences*, 13(3), p.75.
3. Горішна Н. Феномен соціального підприємництва: сутність і критерії. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*. 2016. № 3(31). С. 36–41.
4. Юрчик Г. М. Соціальне підприємництво: теоретико-правовий аспект. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування*. Серія: Економічні науки. 2023. № 4(104). С. 402–418. DOI: 10.31713/ve4202335 (Дата звернення 25 квітня 2026).
5. Мельничук Л. М., Кравченко М. В. Сучасна теорія та практика соціального підприємництва в Україні. *Публічне управління та соціальна робота*. 2024. Т. 2. DOI: <https://doi.org/10.32782/3041-1319/2024-2-10> (Дата звернення 25 квітня 2026).
6. Болдижар С. М., Хохлова І. В. Соціальне підприємництво: інноваційний інструмент вирішення суспільних проблем в Україні. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 5. С. 356–361. DOI: 10.24144/2788-6018.2024.05.55 (Дата звернення 25 квітня 2026).
7. Scartozzi, G., Delladio, S., Rosati, F., Nikiforou, A. I., & Caputo, A. (2025). The social and environmental impact of entrepreneurship: a review and future research agenda. *Review of Managerial Science*, 19(4), 1041–1072. <https://doi.org/10.1007/s11846-024-00783-9> (Дата звернення 25 квітня 2026).

8. Носань Н. Соціальне підприємництво як важлива передумова розвитку економіки України. *Економіка та суспільство*. 2017. № 13. С. 456–460.
9. Біла І., Шевченко О. Соціальне підприємництво – сучасний тренд економічного розвитку. *Економіка та суспільство*. 2018. № 14. С. 312–316.
10. Santos, A.D., González, M.A. and Álvarez, J.J.G., 2022. Social entrepreneurship and social innovation: A bibliometric review and research agenda. *Journal of Business Research*, 146, pp.114–128. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2022.03.012> (Дата звернення 25 квітня 2026).
11. Бортнік С. Соціальне підприємництво як інструмент вирішення суспільних проблем у контексті цілей сталого розвитку України // Економічний форум. 2022. Т. 12, № 2. С. 101–111. <https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2022-2-13> (Дата звернення 25 квітня 2026).
12. Свинчук О. А., Гарафонова О. І., Колупаєва І. В. Концепції соціального підприємництва: міжнародний аспект. *Науковий вісник Полісся*. 2018. № 1(13), ч. 1. С. 189–195.
13. Ломачинська І. А., Федорченко Ю. Г. Екологічне підприємництво: роль у вирішенні екологічних викликів та забезпеченні соціальної інклюзії. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2024. Т. 23, № 1(56). С. 67–88.
14. Big Society Capital. Annual Report and Accounts 2022. London: BSC, 2022. 92 p. <https://bigsocietycapital.com> (Дата звернення 25 квітня 2026).
15. Wei, S., Boudreaux, C.J., Su, Z. and Wu, Z., 2024. Natural disasters, personal attributes, and social entrepreneurship: An attention-based view. *Small Business Economics*, 62(4), pp.1409–1427.
16. Rodaro C., Caputo A., Sarfo C., Kargina M. Enterprising strategies for Sustainable Development Goals: a bibliometric and systematic literature review // *Journal of Enterprising Communities: People and Places in the Global Economy*. 2025. Vol. 20, no. 1. Pp. 33–58. <https://doi.org/10.1108/JEC-02-2025-0042> (Дата звернення 25 квітня 2026).

17. Parwez S., Ranjan R. On processes of cooptation of social enterprising activity: the scale, dependency and financial viability traps // *International Review on Public and Nonprofit Marketing*. 2025. Vol. 22, no. 2. P. 439–463.
18. Chang Y.-Y., Hu P.-Y., Hu Q., Chiang F.-Y., Hung T.-M. Green entrepreneurship and SDG performance: evidence from small and medium enterprises // *Review of Managerial Science*. 2026.

REFERENCES

1. Gupta, P., Chauhan, S., Paul, J. and Jaiswal, M.P., 2020. Social entrepreneurship research: A review and future research agenda. *Journal of Business Research*, 113, pp.209–229.
2. Trabskaia, I., Gorgadze, A., Raudsaar, M. and Myyryläinen, H., 2023. A bibliometric analysis of social entrepreneurship and entrepreneurial ecosystems. *Administrative Sciences*, 13(3), p.75.
3. Horishna, N. (2016). Phenomenon of social entrepreneurship: Essence and criteria. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia"*. Seriiia "Ekonomika", 3(31), 36–41.
4. Yurchyk, H. M. (2023). Social entrepreneurship: Theoretical and legal aspect. *Bulletin of the National University of Water and Environmental Engineering. Series: Economic Sciences*, 4(104), 402–418. <https://doi.org/10.31713/ve4202335> (Accessed 25 April 2026).
5. Melnychuk, L.M. and Kravchenko, M.V., 2024. Modern theory and practice of social entrepreneurship in Ukraine. *Public Administration and Social Work*, 2. Available at: <https://doi.org/10.32782/3041-1319/2024-2-10> (Accessed 25 April 2026).
6. Boldyzhhar S. M., Khokhlova I. V. Social entrepreneurship: an innovative tool for solving social problems in Ukraine. *Analytical and comparative law*. 2024. № 5. C. 356–361. DOI: 10.24144/2788-6018.2024.05.55 (Accessed 25 April 2026).

7. Scartozzi, G., Delladio, S., Rosati, F., Nikiforou, A. I., & Caputo, A. (2025). The social and environmental impact of entrepreneurship: a review and future research agenda. *Review of Managerial Science*, 19(4), 1041–1072. <https://doi.org/10.1007/s11846-024-00783-9> (Accessed 25 April 2026).
8. Nosan, N., 2017. Social entrepreneurship as an important prerequisite for the development of Ukraine's economy. *Economy and Society*, (13), pp.456–460.
9. Bila, I. and Shevchenko, O., 2018. Social entrepreneurship – a modern trend of economic development. *Economy and Society*, (14), pp.312–316.
10. Santos, A.D., González, M.A. and Álvarez, J.J.G., 2022. Social entrepreneurship and social innovation: A bibliometric review and research agenda. *Journal of Business Research*, 146, pp.114–128. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2022.03.012> (Accessed 25 April 2026).
11. Bortnik, S. (2022). Social entrepreneurship as a tool for solving social problems in the context of the sustainable development goals of Ukraine. *Economic Forum*, 12(2), 101-111. <https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2022-2-13> (Accessed 25 April 2026).
12. Svynchuk, A. A. Concepts of social entrepreneurship: international aspect / A. A. Svynchuk, O. I. Garafonova, I. V. Kolupaieva. *Scientific Bulletin of Polissya*. - 2018. - № 1 (13). Ч. 1. - С. 189-195.
13. Lomachynska I. A., Fedorchenko Yu. G. Ecological entrepreneurship: role in solving environmental challenges and ensuring social inclusion. *Market economy: modern theory and practice of management*. 2024. T. 23, № 1(56). С. 67–88.
14. Big Society Capital. Annual Report and Accounts 2022. London: BSC, 2022. 92 p. <https://bigsocietycapital.com> (Accessed 25 April 2026).
15. Wei, S., Boudreaux, C.J., Su, Z. and Wu, Z., 2024. Natural disasters, personal attributes, and social entrepreneurship: An attention-based view. *Small Business Economics*, 62(4), pp.1409–1427.
16. Rodaro C., Caputo A., Sarfo C., Kargina M. Enterprising strategies for Sustainable Development Goals: a bibliometric and systematic literature review //

Journal of Enterprising Communities: People and Places in the Global Economy. 2025. Vol. 20, no. 1. Pp. 33–58. <https://doi.org/10.1108/JEC-02-2025-0042> (Accessed 25 April 2026).

17. Parwez S., Ranjan R. On processes of cooptation of social enterprising activity: the scale, dependency and financial viability traps // *International Review on Public and Nonprofit Marketing.* 2025. Vol. 22, no. 2. P. 439–463.

18. Chang Y.-Y., Hu P.-Y., Hu Q., Chiang F.-Y., Hung T.-M. Green entrepreneurship and SDG performance: evidence from small and medium enterprises // *Review of Managerial Science.* 2026.

Дата першого надходження статті до видання: 25.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 09.05.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 25.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)